

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQIY TO'GARAKLAR FAOLIYATINING O'RNI

Muallif: Do'stmuhammedova Gulhayo Do'stmuxamedovna ¹

Affilyatsiya: JDPU mustaqil tadqiqotchi ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14406334>

ANNOTATSIYA

Maqolada umumta'lim maktablari o'quvchilarining badiiy-estetik tarbiyasidagi sinfdan tashqari musiqiy faoliyatida musiqa to'garaklarini tashkil etishning metodik asoslari va uni yanada samarali tashkil etish imoniyatlari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim-tarbiya, to'garak, umumta'lim maktablari, madaniy-ommaviy faoliyat.

Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'qitiladigan o'quv fanlarning shu jumladan musiqa madaniyati fani bo'yicha o'quv dasturi va dasturiga kiritilgan yil va chorak mavzulari uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash ularni dars va darsdan tashqari musiqiy to'garaklar faoliyatda olib borilgan o'quv tarbiyaviy ishlarni bir biriga moslashtirish o'quvchilarning umummusiqiy bilim darajalarni oshishi hamda musiqiy madaniyatni shakllanishiga samarali ta'sir o'tkazdi. Umumta'lim maktablarda musiqa madaniyati fanga haftalik bir soat ajratilishi ham o'quvchilarga Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi talablari darajasida zarur bilim va tushunchalar berish imkonini cheklab qo'yadi. Bu esa musiqa o'qituvchilari oldiga musiqiy to'garaklar faoliyatlarini tizimli va musiqa madaniyati fanidan o'quvchilar bilim va malakalariga qo'yiladigan mezonlarga mos tarzda tashkil etish, ushbu faoliyatda o'quvchilarni musiqiy mashg'ulotlar jarayonida o'zlashtirishga ulgurilmagan va o'zlashtirishi zarur bo'lgan musiqiy bilimlarni puxta egallashlariga erishish vazifalarini ro'yobga chiqarish maqsadidan kelib chiqqan holda yondashishlarini taqozo etadi.

Bizga ma'lumki musiqa ta'limi va tarbiyasi bo'yicha sinfdan tashqari faoliyatlar soni ikki yo'nalishda olib boriladi:

- musiqiy badiiy to'garaklar shakli;
- musiqiy ommaviy shakli.

Musiqiy badiiy to'garaklar har bir maktabda musiqa san'atining turli yo'nalishlari bo'yicha o'quvchilarning qiziqish va musiqiy-estetik ehtiyojlarini qondirish maqsadida tashkil etiladi. Musiqa san'ati yo'nalishidagi to'garaklarni tashkil qilishda eng avvalo musiqa o'qituvchisining imkoniyatlari hisobga olinadi, shundan so'ng to'garaklarga rahbarlar chetdan taklif qilinishi mumkin. Lekin barcha to'garaklarda olib boriladigan mashg'ulotlar musiqa o'qituvchisining nazoratida bo'lishi va mashg'ulotlar mazmunida ta'limiy maqsad va vazifalar, shu jumladan turli ko'rik tanlovlar, madaniy ommaviy tadbirlarga konsertlarga tayyorgarliklar e'tiborda tutilishi lozim. Bu o'z navbatida o'quvchilarni musiqa san'atining turli yo'nalishlarida cholg'uchilik, xonandalik, raqs,

zamonaviy estrada, drama aktyorligi bo'yicha o'z qiziqish va qobiliyatlarini rivojlantirib borishlariga zarur imkoniyatlar yaratadi, ikkinchi tomondan musiqiy-estetik ta'lim va tarbiya mazmunini takomillashtirishga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Musiqqa darslari jarayoni uchun belgilangan vaqt hajmi har doim ham o'tilayotgan dars mavzusiga oid nazariy va amaliy ijrochilik bilan bog'liq bilim, ko'nikma va malakalarini puxta va to'liq egallash imkoniyatini bermasligi, musiqqa o'qituvchisidan to'garak va madaniy-ommaviy tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish (repetitsiya) jarayonida darsda ulgurmagani materiallarni o'zlashtirish va mustahkamlash uchun qulay imkoniyat yaratiladi. Bu ayniqsa jamoa bo'lib kuylash, musiqqa savodxonligi, musiqqa tinglash va tahlil qilish faoliyatlarida olib boriladigan ta'lim mazmuniga ko'proq taaluqlidir, shuning uchun har bir o'qituvchi iloji boricha to'garaklar turlarini ularning faoliyatini kengaytirishga va ularning mashg'ulotlari mazmunida musiqqa madaniyati fani o'quv materiallarini o'quvchilar tomonidan puxta o'zlashtirish va olingan bilim ko'nikmalarini mustahkamlab borishlarida ijodiy foydalanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Musiqiy to'garaklar faoliyatining ikkinchi yo'nalishi maktabning madaniy-ma'rifiy hayoti bilan bevosita bog'liq bo'lib o'tkaziladigan har qanday madaniy ommaviy tadbirlarning asosiy subyektlari o'quvchilar va musiqqa o'qituvchisi hisoblanadi. O'quvchi-yoshlarni turli bayram madaniy-ommaviy bayramlarga jalb qilish ularni musiqiy qobiliyat va iqtidorlarini ko'pchilik oldida sahnada namoyish qilishlari o'z ustida mustaqil ishlash izlanish repetitsiya jarayonida o'z mahoratini yanada takomillashtirish keng imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga bu jarayonda ular o'z ijodiy mehnatlaridan zavqlanish yanada yuqoriroq muvaffaqiyatlarga erishish, shu yo'lda chidam va sabot bilan mehnat qilishga intilish mayllari kuchayadi.

Har qanday bayram musiqasiz o'tmaganidek, bayramlarning musiqiy badiiy qismi bayramni bayram sifatidagi mohiyati, mazmuni, maqsadini ifoda etuvchi kuy-qo'shiqlar, sahnaviy ko'rinishlar orqali bayram shukuhini berishga yo'naltirilgan bo'ladi. Bayram tadbirlarida ishtirok etuvchi o'quvchilar oddiy tinglovchi tomoshabinga qaraganda kuchliroq badiiy-estetik ta'sir og'ushida bo'ladi va bu ular san'atni badiiy emotsional his etishlariga hamda ma'naviy estetik tarbiyasiga samarali ta'sir etadi. Bunday tadbirlarga muntazam qatnashuvchi o'quvchilar o'z navbatida musiqqa to'garaklarining ham eng faol ishtirokchisi, musiqqa o'qituvchisining eng yaqin yordamchisi va maktab jamoasining faxriga aylanadi.

Respublikamiz pedagogika oliy ta'lim muassasalarining ayrim "musiqqa ta'limi" yo'nalishlarida bo'lg'usi musiqqa o'qituvchilarini ommaviy-madaniy tadbirlar faoliyatiga tayyorlash borasida "qo'shimcha fanlar" hisobidan o'quv mashg'ulotlari yo'lga qo'yilgan bo'lsada, bu boradagi ishlar keng ommalashtirilmaganligi, bo'lg'usi musiqqa o'qituvchilarini maktab o'quvchilarini madaniy-ommaviy faoliyatga jalb etish orqali ularni badiiy estetik tarbiyasini va musiqiy madaniyatini takomillashtirishga tayyorlashning ilmiy-metodik tizimi va texnologik asoslari ishlab chiqilmaganligi bois, umumta'lim maktablarida o'quvchilarning musiqiy to'garaklar faoliyatida musiqqa madaniyatini takomillashtirish muammosi faqatgina uni o'rganish bosqichi holatida ekanligini tasdiqlash joiz. Shunga ko'ra umumta'lim maktablarida musiqqa to'garaklari musiqiy-tarbiyaviy ishlarni aniq maqsadli asosda yo'lga qo'yish musiqiy nazariy bilim, ko'nikma va malakalarni sinfdan tashqari jarayondagi to'garak mashg'ulotlari, musiqiy-

madaniy va ommaviy bayram tadbirlari bilan uzviy holda tashkil etish bo'yicha metodik, pedagogik tavsiyalar musiqiy to'garaklar faoliyatida o'quvchilarni zarur umummusiqiy musiqiy- nazariy va ijrochilikka oid bilimlar va malakalarini egallashlari maqsadida aniq yo'nalishlar ushbu faoliyatni amaliy tashkil qilish bo'yicha ko'rsatmalar ishlab chiqilishi maqsadga muvofiqdir. Musiqiy to'garaklar musiqiy faoliyat ta'limning o'ziga xos uzviy qismi sifatida tashkiliy uslubiy mezonlari, shu jumladan shu jarayonning namunalari texnologik modellari, mashg'ulotlarni samarali usul va vositalari, interfaol metodlardan foydalanish yo'llari, texnik- ko'rgazmali jihozlar cholg'u asboblari, maxsus jihozlangan repetitsiya xonasi, sahna bezaklari xullas musiqiy to'garaklar faoliyatini samaradorligini ta'minlovchi shart-sharoitlar musiqa ta'limi oldiga qo'yilgan talablarni amalga oshirishda muhim vazifalardir. Musiqa o'qituvchilari tomonidan musiqa ta'limi va tarbiyasini musiqa to'garaklari bilan ishlash faoliyatlar mujassamligida olib borish mazmuni, jarayoni, shakllari, uslublari va vositalari va uni tizimli ravishda yo'lga qo'yilishi bo'yicha shu yo'sinda izlanishlar olib borish aynan hozirgi kun talabiga mos keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Mirziyoyev Sh.M. " Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz". – T., O'zbekiston, 2017-yil.

Panjiyev Q. va boshqalar "Musiqqa to'garaklarini tashkil etish metodikasi". T.: - B. 80. 2020.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 2020 yil 23 sentyabrdagi O'RQ-637-son bilan tasdiqlangan.

Panjiyev Q.B. "O'qituvchi-yoshlarni darsdan tashqari vaqtlarini to'g'ri tashkil etishning muhim sharti besh tashabbus". Toshkent davlat pedagogika univesiteti Ilmiy axborotlari jurnali. 87-94 b.

Do'stmuhammedova G.D. "Musiqqa to'garaklarini tashkil etish" O'quv qo'llanma. Toshkent 2024. 178 bet.